

[illegible]

“Allah’im! Şu iki adamdan, Ebû Cehil ve Ömer b. Hattâb’dan en sevdiğin ile İslâm’ı güccedil;endir.” (Tirmizî, Menâkıb, 17 HM5696 İbn Hanbel, II, 96.) diye dua edecek, ancak hidayet ona nasip olmayacaktı. Diğer de Abdullah b. Ebû Ümeyye idi. Müminlerin annesi Ümmü Seleme’nin kardeşi olan Abdullah ise fetih günü Müslüman olacak ve Tâif Muhasarası esnasında şehit düşecekti. Allah Resûlü (sav) onların da huzurunda amcası Ebû Tâlib’e seslendi:

قُلْ: لاَ
إِلَهَ
إِلاَّ
اللَّهُ،
أَشْهَدُ
لَكَ بِهَا
يَوْمَ
الْقِيَامَةِ’ فَأَبَى “Amca!
‘Lâ ilâhe illallâh” (Allah’tan başka ilâh yoktur) de. Bu kelimeyi söyle ki onunla kıyamet gününde senin için şahitlik edeyim.” Bunun üzerine Ebû Cehil ile Abdullah b. Ebû Ümeyye, “Ey Ebû Tâlib, Abdülmuttalib’in dininden dönmek mi istiyorsun?” dediler. Hz. Peygamber (sav) de kelime-i tevhidi amcasına arz etmeye devam etti. Ancak Ebû Tâlib onlara son söz olarak kendisinin Abdülmuttalib’in dini üzere bulunduğunu söyledi ve Allah’tan başka ilâh olmadığını ikrar etmekten kaçındı. Resûlullah da (sav), “Vallahi engellenmediğim sürece senin için istiğfar dileyeceğim.” dedi. Bu olayın ardından, مَا كَانَ
لِلنَّبِيِّ
وَالَّذ۪ينَ
اٰمَنُٓوا
اَنْ
يَسْتَغْفِرُوا
لِلْمُشْرِك۪ينَ وَلَوْ
كَانُٓوا
اُو۬ل۪ي
قُرْبٰى مِنْ
بَعْدِ مَا
تَبَيَّنَ
لَهُمْ
اَنَّهُمْ
اَصْحَابُ
الْجَح۪يمِ
“Müşriklerin cehennemlik oldukları kendilerince anlaşıldıktan sonra akraba bile olsalar Peygambere de müminlere de onlar için istiğfar etmek yaraşmaz.” (Tevbe, 9/113) âyeti ile اِنَّكَ
لَا تَهْد۪ي
مَنْ

اَحْبَبْتَ
وَلٰكِنَّ
اللّٰهَ
يَهْد۪ي مَنْ
يَشَٓاءُۚ
وَهُوَ
اَعْلَمُ
بِالْمُهْتَ
83;۪ينَ “Şüphesiz ki sen sevdiğin kişiyi hidayete
erdiremezsin; ama Allah dilediğine hidayet verir. O, hidayete erecekleri daha iyi bilir.”
(Kasas, 28/56) âyeti nâzil oldu. Hz. Peygamber’i çok seven
amcasına nasip olmayan hidayet nuru, öyle zaman olmuştur ki, Peygamber Efendimize (sav)
karşı kalbinde kin besleyen birini aydınlatabilmiştir. Bunlardan biri Hanîfeoğulları’ndan
Sümâme b. Üsâl’dir. Ebû Hüreyre’den
nakledildiğine göre, Yemâme reisi Sümâme, hicretin yedinci yılı Muharrem
ayında Necid bölgesine yönelik düzenlenen askerî bir sefer esnasında esir
alındı. Daha önce Resûlullah’ın bir elçisini öldürmeye
teşebbüs ettiği için Hz. Peygamber (sav) onun cezalandırılmasını istemişti. Derken
Resûlullah (sav) tutuklu hâdeki Sümâme’ye,
مَا عِنْدَكَ
يَا
ثُمَامَةُ “Yanında bana
sunacağın ne var?” diye sorduğunda, Sümâme, “İyi bir şey.”dedi
ve ekledi: “Eğer beni öldürürsen, kanı helâl birini
öldürmüş olursun. Eğer bana lütufta bulunursan (canımı bağışlarsan)
&şükreden birine iyilik yapmış olacaksın. Eğer (kurtuluş fidyem için) mal istersen, ne
kadar dilersen işte malım.” Üç gün tekrar eden bu
görüşmenin neticesinde Allah’ın Elçisi, Sümâme’nin
serbest bırakılması talimatını verdi. Gördüğü iyi muamelenin de etkisiyle orada
Müslüman olan Sümâme şu samimi itirafta bulunmuştur:
يَا
مُحَمَّدُ
وَاللَّهِ
مَا كَانَ
عَلَى
الأَرْضِ
وَجْهٌ
أَبْغَضَ
إِلَىَّ مِنْ
وَجْهِكَ ،
فَقَدْ
أَصْبَحَ
وَجْهُكَ
أَحَبَّ
الْوُجُوهِ
إِلَىَّ ،
وَاللَّهِ
مَا كَانَ

مِنْ دِينٍ
أَبْغَضَ
إِلَىَّ مِنْ
دِينِكَ ،
فَأَصْبَحَ
دِينُكَ
أَحَبَّ
الدِّينِ
إِلَىَّ ،
وَاللَّهِ
مَا كَانَ
مِنْ بَلَدٍ
أَبْغَضُ
إِلَىَّ مِنْ
بَلَدِكَ ،
فَأَصْبَحَ
بَلَدُكَ
أَحَبَّ
الْبِلاَدِ
إِلَىَّ “Ey Muhammed, vallahi
yeryüzünde benim için senin yüzünden daha nahoş bir yüz
yoktu! Şimdi senin yüzün benim için bütün yüzlerden daha
güzel oldu. Vallahi senin dininden daha fazla nefret ettiğim bir din yoktu! Artık bana
göre senin dinin bütün dinlerden daha güzeldir. Vallahi benim için
senin beldenden daha sevimsiz bir belde yoktu. Şimdi belden de benim için
bütün beldelerden sevimli oldu!” (Buhârî, Meğâzî, 71)
 İlerleyen yıllarda Yemâme halkı

Müseylemetü’l-Kezzâb’a uyarak İslâm’dan ayrılacak
ancak Sümâme İslâm’a sadık kalacaktı. Farklı zaman ve
mekânlerde gerçekleşen bu iki gerçek öyünün birincisi,
Allah’ın dinini tebliğ etmekle yükümü seçkin kulları olan
peygamberlerin dahi çok arzulamalarına rağmen her zaman istedikleri kişilerin hidayete
eremedikleri gerçeğini ortaya koymaktadır. Nuh Peygamber’ın oğlu, Lût
Peygamber’ın karısı bu gerçeğin dikkat çeken örneklerindendir. Diğer
ise, Hz. Peygamber’den nefret edecek kadar ona düşman olan birinin dahi sadece
ondan gördüğü iyi bir muamele karşısında hidayet nuruyla aydınlanabileceğini
göstermektedir. Hiç kuşkusuz tarih bunlar gibi daha birçok hadiseye tanıklık
etmiştir. Buna göre hidayet olgusu, kul ile Yaratıcı arasındaki özel bir ilişkiyi ifade
etmektedir. Üçüncü bir varlığın müdahil olamadığı vicdanî bir
olayı ifade eden hidayet, tabiatı itibarıyla öteden beri İslâm bilginlerinin zihinlerini hep
meşgul etmiştir. Âyet ve hadislerde yer alan birbirinden farklı ve zaman zaman telifi zor
ifadeler, hidayet mefhumunun bütünüyle kavranmasında, aceleyle yapılan
yorumların yeterli olamayacağını, derin tahlillere ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir.
Kulun hidayete kavuşmasında kendi iradesinin rolü veya hidayete ermesinin Allah’ın
dilemesine bağlı olup olmadığı, Allah’ın hidayet etmesinden ne kastedildiği gibi hususlar
konunun en can alıcı noktalarını teşkil etmektedir. Hidayet, lütfederek yol
göstermek/delâlet (ki ‘hediye’ de aynı kelimedenden gelir), doğruyu, hakikati
göstermek (reşâd), apaçık bildiri (beyân) anlamlarına gelir. Şaşkınlık ve

haktan sapmak anlamındaki 'dalâlet'in zıttıdır. Yine aynı kâten gelen 'hedy' kavramı sâicret (yaşam tarzı), hâcîl ve gidişat anlamlarına gelir. Nitekim 'hedy', 1601; 1614; 1573; 1616; 1606; 1617; 1614; 1571; 1614; 1589; 1618; 1583; 1614; 1602; 1614; 1575; 1604; 1618; 1581; 1614; 1583; 1616; 1610; 1579; 1616; 1603; 1616; 1578; 1614; 1575; 1576; 1615; 1575; 1604; 1604; 1617; 1614; 1607; 1616; 1608; 1614; 1573; 1616; 1606; 1617; 1614; 1571; 1614; 1601; 1618; 1590; 1614; 1604; 1614; 1575; 1604; 1618; 1607; 1614; 1583; 1618; 1610; 1616; 1607; 1614; 1583; 1618; 1610; 1615; 1605; 1615; 1581; 1614; 1605; 1617; 1614; 1583; 1613; 'Sâizun en doğrusu Allah'ın Kitabı'dır ve hayat tarzının en gâzeli de Hz. Muhammed'in sâicretidir (hedy; Muhammed)... (İbn Hanbel, III, 310) hadisinde bu anlamda kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de farklı biçimlerde 'yâz; aşkın yerde tekrarlanan hidayet, oğunlukla Allah'a izafe edilmektedir. Kur'an'da 'ok' a yer alan 'Hud'; lafzı sadece Allah'a mahsus kullanılırken 'ihtida', insanın kendi iradesiyle yaptığı tercihlerini ifade etmektedir. Allah'ın sıfatlarından biri olan 'el-Hâdî'; ise kullarına basiret veren ve gerek zâcînı (cc) tanımları gerekse de dânyada varlıklarını sâirdârebilmeleri için kendilerine 'yol gâsteren'; mâcînâcîsına gelir. Hidayet, 1587; 1614; 1576; 1616; 1617; 1581; 1616; 1575; 1587; 1618; 1605; 1614; 1585; 1614; 1576; 1616; 1617; 1603; 1614; 1575; 1604; 1618; 1575; 1614; 1593; 1618; 1604; 1648; 1609; . 1575; 1614; 1604; 1617; 1614; 1584; 1622; 1610; 1582; 1614; 1604; 1614; 1602; 1614; 1601; 1614; 1587; 1614; 1608; 1617; 1648; 1609; 1753; 2261; . 1608; 1614; 1575; 1604; 1617; 1614; 1584; 1622; 1610; 1602; 1614; 1583; 1617; 1614; 1585; 1614; 1601; 1614; 1607; 1614; 1583; 1648; 1609; 1753; 2261; . 'Yaratıp dâzene koyan, takdir edip yol gâsteren... Yâcî Rabbinin adını tesbih (ve takdîcîs) et!' (A; 87/1-5) 'âcîyetlerinde bu anlamda kullanılmıştır. Hidayetin 'yol gâstermek, rehberlik etmek' anlamlarına geldiği dâşnâ; Kur'an'da vahiy ile 'hud'; arasında kurulan sıkı ilişki rahatlıkla anlaşılacaktır. Sadece şu 'âcîyetler bu ilişkiyi ifade etmeye kâcîfidir: 1584; 1648; 1604; 1616; 1603; 1614; 1575; 1604; 1618; 1603; 1616; 1578; 1614; 1575; 1576; 1615; 1604; 1614; 1575; 1585; 1614; 1610; 1618; 1576; 1614; 1754; 1601; 1622; 1610; 1607; 1616; 1754; 1607; 1615; 1583; 1611; 1609; 1604; 1616; 1604; 1618; 1605; 1615; 1578; 1617; 1614; 1602; 1622; 1610; 1606; 1614; 1753; 'Bu, kendisinde şâphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol gâstericidir.' (Bakara, 2/2) 1610; 1614; 1619; 1575; 1575; 1614; 1610; 1617; 1615; 1607; 1614; 1575; 1575; 1604; 1606; 1617; 1614; 1575; 1587; 1615; 1602; 1614; 1583; 1618;

جَٓاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌمِنْرَبِّكُمْوَشِفَٓاءٌلِمَا فِيالصُّدُورِوَهُدًىوَرَحْمَةٌلِلْمُؤْمِن۪ينَ “Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur’an) geldi.” (Yûnus, 10/57) هُوَالَّذ۪ٓياَرْسَلَرَسُولَهُبِالْهُدٰىوَد۪ينِالْحَقِّلِيُظْهِرَهُ عَلَىالدّ۪ينِكُلِّه۪ۙوَلَوْكَرِهَالْمُشْرِكُونَ “O (Allah), dinini, bütün dinlere üstün kılmak için, peygamberini hidayetle ve hak dinle gönderendir. müşrikler hoşlanmasalar da!” (Tevbe, 9/33) Kur’an’ın, hidayetini bizzat kendisi veya kaynağı olduğu çeşitli hadislerde de ifade edilmiştir. Nitekim Efendimiz (sav) ömrünün sonlarına doğru yaptığı bir konuşmasında ashâbına, içinde “nur” ve “hidayet” olan Allah’ın Kitabı’na sınımsız sarılmaları tavsiyesinde bulunmuştur. Aynı rivayetin bir başka versiyonunda أَلاَوَإِنِّىتَارِكٌفِيكُمْثَقَلَيْنِأَحَدُهُمَاكِتَابُاللَّهِعَزَّوَجَلَّ هُوَحَبْلُاللَّهِ مَنِاتَّبَعَهُكَانَ عَلَىالْهُدَىوَمَنْ

تَرَكَهُ
كَانَ عَلَى
ضَلاَلَةٍ Allah’ın
Kitabı’na sarılanın hidayet üzere olacağı, onu terk edenin ise dalâlete
düşeceği ifade edilmiştir. (Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 37.)
İlâhî vahiyle ilişkilendirildiğinde veya kaynağı itibariyle değerlendirildiğinde hidayet
mefhumunun anlaşılmayacak herhangi bir yanı yoktur. Ancak insana izafe edildiğinde hidayetin
birtakım kelâmî/teolojik sorunlara yol açtığı görülmektedir. Mamafih
insanın hidayete ermesinde kendi iradesinin rolü, hidayetin Allah’ın dilemesine bağlı
olup olmadığı gibi hususlar geçmiştense günümüze Müslüman
düşünürleri sürekli meşgul etmiştir. Kur’an’daki kelime ve
kavramlar üzerine yaptığı çalışmasıyla bilinen İslâm âlimi Râğıb
el-İsfehânî, Allah’ın insana hidayet etmesinin şu dört düzeyde
tahakkuk ettiğini söylemektedir: • Hidayet, insana yol gösteren akıl, zeka ve bilgiyi
ifade eder. Bu hidayet her mükellefe bahşedilmiştir.
قَالَ
رَبُّنَا
الَّذ۪ٓي
اَعْطٰى
كُلَّ شَيْءٍ
خَلْقَهُ
ثُمَّ هَدٰى
’Musa, ’Rabbimiz, her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara
yol gösterendir.’ dedi.’ (Tâ-Hâ, 20/50.) âyetindeki
hidayet bu anlamı ifade eder.
وَجَعَلْنَا
07;ُمْ
اَئِمَّةً
يَهْدُونَ
بِاَمْرِنَا
وَاَوْحَيْن
14;ٓا
اِلَيْهِمْ
فِعْلَ
الْخَيْرَات
16; وَاِقَامَ
الصَّلٰوةِ
وَا۪يتَٓاءَ
الزَّكٰوةِۚ
وَكَانُوا
لَنَا
عَابِد۪ينَۙ
• ’Onları (peygamberleri) bizim emrimizle doğru yolu gösteren önderler
yaptık.’ (Enbiyâ, 21/73.) âyetinde de ifade edildiği gibi Allah’ın,
Kur’an’ı indirmek suretiyle veya peygamberlerin diliyle insanlara yaptığı davet.
اِنَّ
الَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا

وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ
يَهْد۪يهِمْ
رَبُّهُمْ
بِا۪يمَانِهِمْۚ تَجْر۪ي
مِنْ
تَحْتِهِمُ
الْاَنْهَارُ ف۪ي جَنَّاتِ
النَّع۪يمِ •
‘İman edip salih ameller işleyenlere gelince, Rableri onları imanları sebebiyle, hidayete erdirir.’ (Yûnus, 10/9.) مَٓا
اَصَابَ مِنْ
مُصٖيبَةٍ
اِلَّا
بِاِذْنِ
اللّٰهِؕ
وَمَنْ
يُؤْمِنْ
بِاللّٰهِ
يَهْدِ
قَلْبَهُؕ
وَاللّٰهُ
بِكُلِّ
شَيْءٍ
عَلٖيمٌ ‘Kim Allah’a inanırsa, Allah onun kalbini doğruya iletir.’ (Teğâbün, 64/11) gibi âyetlerde işaret edildiği üzere Allah’ın, doğru yolu bulana lütfettiği tevfiik, başarı. • Ve nihayet Allah’ın, hak eden kullarını âhirette cennetine götürmesi. Nitekim el-Hâdî sıfatının sahibi Allah Teâlâ bir âyetinde şöyle buyurmaktadır:
وَنَزَعْنَا
مَا ف۪ي
صُدُورِهِمْ
مِنْ غِلٍّ
تَجْر۪ي مِنْ
تَحْتِهِمُ
الْاَنْهَارُۚ وَقَالُوا
الْحَمْدُ
لِلّٰهِ
الَّذ۪ي
هَدٰينَا
لِهٰذَا
وَمَا كُنَّا
لِنَهْتَدِيِ

14; لَوْللٓا
اَنْ
هَدٰينَا
اللّٰهُۚ
لَقَدْ
جَٓاءَتْ
رُسُلُ
رَبِّنَا
بِالْحَقِّۜ
وَنُودُٓوا
اَنْ
تِلْكُمُ
الْجَنَّةُ
اُو۫رِثْتُم
15;وهَا بِمَا
كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ
‘Biz onların kalplerinde kin namına ne varsa söküp attık. Onların altlarından da
ırmaklar akar. ‘Hamd, bizi buna erİştiren Allah’a mahsustur. Eğer Allah’ın bizi
eriştirmesi olmasaydı, biz hidayete ermiş olamazdık. Andolsun, Rabbimizin peygamberleri bize
hakkı getirmişler.’ derler. Onlara, ‘işte yaptığınız (iyi işler) sayesinde kendisine
vâris kıldığınız cennet!’ diye seslenilir.’ (A’râf, 7/43) Yukarıda
tasnif edilen hidayet çeşitlerinin hepsi birbirleriyle ilintilidir. Birinin gerçekleşmesi
öncekinin gerçekleşmesine bağlıdır... &Söyle ki akıl melekesiyle
donatılmış her insan Allah’ın varlığını idrak etme yeteneğine sahiptir. Böylece birinci
derecede hidayetten nasibini almış demektir. Ancak bu yeterli değildir. Vahye muhatap olan akıl
sahibinin aklını kullanmak suretiyle ilâhî hakikatle buluşması gerekir. Ancak
ilâhî mesajları alma imkânından yoksun olanlar ikinci düzeydeki hidayeti
bulamazlar. Zaten bundan sorumlu da değildirler. İlâhî vahye kulak verip hidayeti
bulmak da nihaî olarak bir anlam ifade etmeyebilir. Bunun için de Allah&rsquo'ın
inayetiyle hidayet üzere kalabilmeyi başarmak önemlidir. Hidayeti bulduğu hâide
yüce ilâhî mesajların aydınlığında yürümeyen ve yüksek
ahlâkî değerlerden uzaklaşan müminler dalâlete düşme tehlikesiyle
karşı karşıyadırlar. Enes b. Mâlik vasıtasıyla aktarılan bir hadiste Hz. Peygamber (sav)
bizlere bu hususta çok önemli bir mesaj vermektedir: لَا
عَلَيْكُمْ
أَنْ لَا
تَعْجَبُوا
بِأَحَدٍ
حَتَّى
تَنْظُرُوا
بِمَ
يُخْتَمُ
لَهُ فَإِنَّ
الْعَامِلَ
يَعْمَلُ
زَمَانًا
مِنْ

عُمْرِهِ
أَوْ
بُرْهَةً
مِنْ
دَهْرِهِ
بِعَمَلٍ
صَالِحٍ لَوْ
مَاتَ
عَلَيْهِ
دَخَلَ
الْجَنَّةَ
ثُمَّ
يَتَحَوَّلُ
فَيَعْمَلُ
عَمَلًا
سَيِّئًا “Son anına bakmadan biri hakkında (sadece) hoşunuza gittiği için hemen karar vermeyin. Kişi, uzun zaman ya da bir dönem iyi işler yapar ki bu hâlde ölse cennete gidecektir. Ancak sonra bozulur ve kötül işler yapar.”
وَإِنَّ
الْعَبْدَ
لَيَعْمَلُ
الْبُرْهَةَ
مِنْ
دَهْرِهِ
بِعَمَلٍ
سَيِّئٍ لَوْ
مَاتَ
عَلَيْهِ
دَخَلَ
النَّارَ
ثُمَّ
يَتَحَوَّلُ
فَيَعْمَلُ
عَمَلًا
صَالِحًا
وَإِذَا
أَرَادَ
اللَّهُ
بِعَبْدٍ
خَيْرًا
اسْتَعْمَلَِ
07;ُ قَبْلَ
مَوْتِهِ “Başkası da bir dönem hep kötül işler yapar. Öyle ki, o vaziyette ölse cehenneme gidecektir. Sonra düzeler ve iyi işler yapar. Allah, kişinin hayrını isterse ölümünden önce onu yönlendirir.” Oradakiler
وَكَيْفَ

#1610;#1614;#1587;#1618;#1614;#1593;#1616;#1604;#1615;#1607;#1615;
15;#1607;#1615; "Allah nasıl yönlendirir?"” deyince
Peygamberimiz,
#1610;#1615;#1608;#1614;#1601;#1617;#1616;#1602;#1615;#1607;#1615;
#1604;#1616;#1593;#1614;#1605;#1614;#1604;#1613;
#1589;#1614;#1575;#1604;#1616;#1581;#1613;
#1579;#1615;#1605;#1617;#1614;
#1610;#1614;#1602;#1618;#1576;#1616;#1590;#1615;#1607;#1615;
#1593;#1614;#1604;#1614;#1610;#1618;#1607;#1616; “Ona iyi işler yapma
imkânı verir ve o hâlde ruhunu alır.” buyurdu.(İbn Hanbel, III, 121.) Gerek
Kur’an’daki âyetlerde gerekse de Hz. Peygamber’in hadislerinde
hidayet verenin Allah olduğuna sık sık işaret edilir. Hidayetin kaynağı Kur’an olduğuna
göre onu lütleden de elbette Allah’tır. Ancak insan, onu alıp almamakta
özgür bırakılmıştır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:
#1602;#1615;#1604;#1618; #1610;#1614;#1619;#1575;
#1575;#1614;#1610;#1617;#1615;#1607;#1614;#1575;
#1575;#1604;#1606;#1617;#1614;#1575;#1587;#1615;
#1602;#1614;#1583;#1618;
#1580;#1614;#1619;#1575;#1569;#1614;#1603;#1615;#1605;#1615;
#1575;#1604;#1618;#1581;#1614;#1602;#1617;#1615;
#1605;#1616;#1606;#1618;
#1585;#1614;#1576;#1617;#1616;#1603;#1615;#1605;#1618;#1754;
#1601;#1614;#1605;#1614;#1606;#1616;
#1575;#1607;#1618;#1578;#1614;#1583;#1648;#1609;
#1601;#1614;#1575;#1616;#1606;#1617;#1614;#1605;#1614;#1575;
#1610;#1614;#1607;#1618;#1578;#1614;#1583;#1770;#1610;
#1604;#1616;#1606;#1614;#1601;#1618;#1587;#1616;#1607;#1770;#1754;
#1608;#1614;#1605;#1614;#1606;#1618; #1590;#1614;#1604;#1617;#1614;
#1601;#1614;#1575;#1616;#1606;#1617;#1614;#1605;#1614;#1575;
#1610;#1614;#1590;#1616;#1604;#1617;#1615;
#1593;#1614;#1604;#1614;#1610;#1618;#1607;#1614;#1575;#1754;
#1608;#1614;#1605;#1614;#1619;#1575;
#1575;#1614;#1606;#1614;#1575;#1772;
#1593;#1614;#1604;#1614;#1610;#1618;#1603;#1615;#1605;#1618;
#1576;#1616;#1608;#1614;#1603;#1770;#1610;#1604;#1613;#1756; “Ey
Peygamber) de ki: Ey insanlar, şimdi size Rabbinizden hakikat (bilgisi) gelmiş bulunuyor artık.
Bundan böyle her kim ki doğru yolu izlemeyi (hidayeti) seçerse, bunu kendi lehine
seçmiş olacaktır ve her kim ki sapıklığı (dalâleti) seçerse, yine bunu kendi
aleyhine seçmiş olacaktır. Ve ben sizin davranışınızdan sorumlu değilim.”
(Yûnus, 10/108) Yine bir başka âyette,
#1575;#1616;#1606;#1617;#1614;#1575;
#1607;#1614;#1583;#1614;#1610;#1618;#1606;#1614;#1575;#1607;#1615;
#1575;#1604;#1587;#1617;#1614;#1576;#1622;#1610;#1604;#1614;
#1575;#1616;#1605;#1617;#1614;#1575;
#1588;#1614;#1575;#1603;#1616;#1585;#1575;#1611;
#1608;#1614;#1575;#1616;#1605;#1617;#1614;#1575;
#1603;#1614;#1600;#1601;#1615;#1608;#1585;#1575;#1611; “Gerçek
şu ki, biz ona yolu gösterdik; şükreden ya da nankör olması artık kendisine

kalmıştır).” (İnsan, 76/3) buyrulmaktadır. Dolayısıyla Yülce Allah’ın, davetine icabet eden kimselere hidayet vermemesi söz konusu olamaz.

Kur’an’da sıkça yer alan, ‘Allah kâfirlere, zalimlere, fâsıklara hidayet etmez. “Veya …. اِنَّاللّٰهَ لَايَهْد۪ي مَنْهُوَ كَاذِبٌكَفَّارٌ “Allah yalancı

nankör olan kimseye hidayet etmez/onu doğru yola çıkarmaz.” (Zümer, 39/3) gibi âyetler, ilâhî daveti reddeden muhataplar içindir.

 Allah Resûlü de (sav) bir hadisinde, hidayeti verenin Allah olduğunu belirtirken hidayeti alıp almama noktasında insana herhangi bir zorlama yapılmadığı anlaşılmaktadır:

 Tâbiîn büyüklerinden Kudüslü Abdullah b.

Fîrûz ed-Deylemî bir gün meşûr sahâbî Abdullah b. Amr b. el-Âs’a gelerek, ‘Senin, ‘Şakî (isyankâr) kişi anasının karnında şakî olandır.’ dediğini duydum.’ der. Bunun üzerine âbid sahâbî Abdullah b. Amr, ‘Bir kimsenin bana yalan bir şey isnad etmesini doğru bulmam.’ dedikten sonra Hz. Peygamber’den şu hadisi işittiğini söyles:

إِنَّ

اللَّهَ

عَزَّ

وَجَلَّ

خَلَقَ

خَلْقَهُ فِى

ظُلْمَةٍ

فَأَلْقَى

عَلَيْهِمْ

مِنْ نُورِهِ

فَمَنْ

أَصَابَهُ

مِنْ ذَلِكَ

النُّورِ

اهْتَدَى ‘Yülce Allah

mahlûkatını karanlık içerisinde yaratır ve nurunu onlar üzerine yayar. O nur kime isabet ederse hidayeti bulur. İsbet etmediği kimseler ise şaşar.’ (Tayâlisî, Müsned, II, 637) Başka rivayetlerde Abdullah b. Amr’ın bu hadisi naklettikten sonra

şöyle dediği yer alır: وَمَنْ

أَخْطَأَهُ

ضَلَّ

فَلِذَلِكَ

أَقُولُ

جَفَّ

الْقَلَمُ

عَلَى عِلْمِ

اللَّهِ ‘İşte bunun için

‘Allah’ın ilmi üzere kalem kurudu.’ (Her şey Allah’ın ezelî bilgisiyle gerçekleşti.) diyorum.’ demiştir. (Tirmizî, &lcirc;mân, 18) Bu

hadis öncelikle insanın yaratılıştan kendisini hidayete veya dalâlete

İlsquo;Cehalet’ olarak anlaşılabilecek olan bu zulmet/karanlık, Allah’ın dağıttığı nur sayesinde yok olacaktır. Bu nur, kişiyi Allah’ın varlığı bilgisine götürecek olan tabiattaki kevnî âyetlerdir, işaretlerdir. Şu var ki bu işaretler, ancak insan için kuvvetli birer delil mesabesindedir, hidayetin yegâne sebebi değildirler. Öyle olsaydı bu delilleri gören herkes hidayete ererdi. Elbette Allah, isteseydi sadece kendisine inanlardan oluşan tek tip bir insan yaratırdı. Bu durumda elçi göndermesine de gerek kalmazdı. Ancak ilâhî irade böyle tecelli etmemiştir. Mamafih Yüce Yaratıcı şöyle buyurmaktadır: وَلَوْشَٓاءَاللّٰهُلَجَعَلَكُمْاُمَّةًوَاحِدَةًوَلٰكِنْيُضِلُّمَنْيَشَٓاءُوَيَهْد۪يمَنْيَشَٓاءُۜوَلََتُسْـَٔلُنَّعَمَّاكُنْتُمْتَعْمَلُونَ“Allah dileseydi, sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.” (Nahl, 16/93) Allah’ın dilediğini dalâlete sürüklemesi, dilediğini de hidayete erdirmesi, insanın, eğilimleri ve davranışlarının akıbetini belirlemede etkisinin olmayacağı anlamına gelmez. Nitekim âyetin devamında وَلَتُسْـَٔلُنَّعَمَّاكُنْتُمْتَعْمَلُونَ‘Yaptıklarınızdan sorguya çekileceksiniz.’ buyrulmaktadır. Bu ve benzeri âyetler Allah’ın meşietine, dilemesine bir sınır konamayacağını, O’nun iradesinin bağımsız olduğunu ifade etmektedir. Bu, kulun hidayette bir rolünün olmadığı anlamına gelmez. Şu da var ki, yukarıdaki hadisten hareketle Yüce Yaratıcı’nın bazı kullarını seçtiği, onlara tamamen kendi lütfuyla hidayeti bahşettiği söylenebilir. Bu kimseler, nübüvvet fazlıyla şereflendirilen peygamberlerdir. Büyük İslâm âlimi ve müctehidi İmam Şâfiî bu hadise ilişkin olarak Allah’ın, vahyini kendilerine emanet etmek ve zâtının (cc) varlığını delilleriyle ispatlamak üzere peygamberlerini seçtiğini ifade etmiş ve şu âyeti hatırlatmıştır: كَانَالنَّاسُاُمَّةًوَاحِدَةًفَبَعَثَاللّٰهُ

النَّبِيّ۪نَ
مُبَشِّر۪ينَ
وَمُنْذِر۪ينَۖ
وَاَنْزَلَ
مَعَهُمُ
الْكِتَابَ
بِالْحَقِّ
لِيَحْكُمَ
بَيْنَ
النَّاسِ
ف۪يمَا
اخْتَلَفُوا
ف۪يهِۜ وَمَا
اخْتَلَفَ
ف۪يهِ اِلَّا
الَّذ۪ينَ
اُو۫تُوهُ
مِنْ بَعْدِ
مَا
جَٓاءَتْهُمُ
الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا
بَيْنَهُمْۚ
فَهَدَى
اللّٰهُ
الَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا
لِمَا
اخْتَلَفُوا
ف۪يهِ مِنَ
الْحَقِّ
بِاِذْنِه۪ۜ
وَاللّٰهُ
يَهْد۪ي مَنْ
يَشَٓاءُ
اِلٰى
صِرَاطٍ
مُسْتَق۪يمٍ
 ‘İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi. Kendilerine apaçık âyetler geldikten sonra o konuda ancak kitap verilenler, aralarındaki kıskançık yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenleri, kendi izniyle, onların hakkında ayrılığa düştükleri

gerçeğe ilettili. Allah, dilediğini doğru yola iletir.’ (Bakara, 2/213) Kul tamamen kendi inisiyatifiyle hidayet veya dalâlet yönünde bir tercihte bulunur. Allah da onun bu tercihinin göre tercih ettiği yolu kolaylaştırır. Hz. Ali’den nakledildiğine göre hidayet rehberi Nebî (sav), bir hadisinde bu hakikati kendine has bir üslûpla ifade etmiştir. Resûl-i Ekrem bir gün oturmuş, elindeki ağç dalı ile toprağı çiziyordu. Birden başını kaldırdı ve şöyle dedi: ‘Sizden her bir kişinin, cennet ya da cehennemdeki yeri bilinmektedir.’ Bunun üzerine oradakiler, ‘Peki ey Allah’n Resûlü! O zaman biz niçin çalışıyoruz ki?’ dediler. Allah’n Elçisi ise, ‘İyi işler yapmaya devam edin, herkes, yaratılışına kolay geleni seçecektir.’ (dedi ve şu âyetleri okudu):

فَاَمَّا

مَنْ اَعْطٰى

وَاتَّقٰىۙ .

وَصَدَّقَ

بِالْحُسْنٰىۙ .

فَسَنُيَسِّرُهُ

لِلْيُسْرٰىؕ . وَاَمَّا

مَنْ بَخِلَ

وَاسْتَغْنٰىۙ . وَكَذَّبَ

بِالْحُسْنٰىۙ .

فَسَنُيَسِّرُهُ

لِلْعُسْرٰىؕ ‘Kim infak eder, takva sahibi olmaya çalışır ve güzeli/doğruyu

(sürekli) tasdik ederse, huzur (cennet) yolunu ona kolaylaştırırız. Kim de cimrilik yapar, kendi kendine yeterli olduğunu kabul eder ve güzeli/doğruyu (sürekli) yalanlarsa, sıkıntı

(cehennem) yolunu ona kolaylaştırırız.’ (Leyl 92/5-10) Dolayısıyla kulun isteği ve eğilimleri muvacehesinde tercih ettiği yolu kendisine kolaylaştırdığı için âyet ve hadislerde

hidayet ve dalâletin Allah tarafından verildiği ifade edilirken Allah’n mutlak

gücü ve kudretine vurgu yapılmaktadır. Câbir b. Abdullah’tan

nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) insanlara hitap ederken önce lâyık-ı

vechile Allah’a hamd ve senâ eder, sonra da, مَنْ

يَهْدِهِ

اللَّهُ

فَلاَ

مُضِلَّ لَهُ

وَمَنْ

يُضْلِلْ

فَلاَ

هَادِىَ لَهُ

وَخَيْرُ

الْحَدِيثِ

كِتَابُ

[illegible]

فَوَاللَّهِ
لأَنْ
يُهْدَى بِكَ
رَجُلٌ
وَاحِدٌ
خَيْرٌ لَكَ
مِنْ حُمْرِ
النَّعَمِ “Allah’a
yemin olsun ki senin aracılığınla Allah’ın bir kişiye hidayet vermesi, senin için, kızıl
develere sahip olmandan daha iyidir” (Buhârî, Cihâd, 102) demiştir.
Peygamberimizin benzer bir cümleyi bir keresinde Muâz b. Cebel’e hitaben de
kullandığı nakledilmektedir. İnsan hayır yolunda ne kadar çaba sarf ederse etsin cennet,
Allah’ın fazlı, lütfu ve rahmetinin bir yansımasıdır. Cennetin kapılarını açan
hidayet de aynı şekilde Allah’ın bir lütfudur. İslâm düşüncesinde
ağırlıklı olarak bu yaklaşım üne çıkmıştır. İslâm düşünürlerinin
büyük çoğunluğuna güre dalâlet ve hidayetin Allah’a izafe
edilmesi, O’nun mutlak olarak her şeyi yaratan olması gerçeğinden
kaynaklanmaktadır. Kulun iyi veya kütü (hayır ve şer) eylemlerini de yaratan
Allah’tır. Ancak bu hakikat, insanın, vicdaniyla baş başa kaldığında iradesini
üzgürce kullanmasına mani değildir. Kulun bu irade üzgürlüğü,
Allah’tan hidayeti talep etmesine mani olmamalıdır. Mümin her zaman hidayeti
istemeli, Yüce Mevlâ’ya yakarışlarında bu talebini eksik etmemelidir. Hidayeti
elde ettikten sonra da dalâlete düşmemek için yakarışlarına devam etmelidir.
Özellikle hidayetten saptırıcı unsurların çok olduğu modern zamanlarda hidayete
ermek kadar hidayette kalabilmek de ünem arz etmektedir. İnsan aklını ve basiretini
ürten dünyevileşme, hırs, kirli arzular, mümini ulvî hedeflerden saptıran
başlıca faktürlerdir. İlâhî, nebevî, fitrî ve ahlâkî hakikatler
doğrultusunda yaratılış gayesine uygun olarak istikamet üzere kalabilenler hidayettedirler. Bu
istikameti yakalayamayan müminin nihaî olarak hidayete erme garantisi yoktur. Bu
yüzden müminlerin birbirleri için ettikleri dualarda hidayet temennisi de yer
almalıdır. Hadislerde Allah’tan hidayet talebinin rızık ve sıhhat temennisi ile birlikte yer
alması manidardır. Efendimiz (sav) İslâm’ı seçenlere namazı üğrettikten
sonra dua etmesi için şu cümleleri üğretmiştir:
اللَّهُمَّ
اغْفِرْ لِى
وَارْحَمْنِ
09; وَاهْدِنِى
وَعَافِنِى
وَارْزُقْنِ
09; ‘Allah’ım! Beni affet, bana merhamet et, bana hidayet ve afiyet ver ve
beni rızıklandır.’ (Müslim, Zikir, 35) Yine Sevgili Peygamberimiz aksıran bir
mümin ile ona şahit olan diğer müminin karşılıklı olarak birbirleri hakkında sıhhat ve
hidayet temennilerinde bulunmalarını üğütlemiştir:
إِذَا عَطَسَ
أَحَدُكُمْ
فَلْيَقُلِ
الْحَمْدُ
لِلَّهِ . ‘Biriniz aksırdığı zaman

‘el-hamdü lillâh’ desin
 وَلْيَقُلْ
لَهُ أ

[islam ve Hayat.Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)